

Първо ОУ „Васил Левски“

гр.Костинброд п.к. 2231, общ. Костинброд, обл. Софийска,
ул. „Стара планина“ №1

тел: 0721/66111, e-mail:kostinbrod_ou_vlevski@abv.bg

УТВЪРДИЛ:

ДИРЕКТОР

/Д. Борисова - Милутинович/

План

за противодействие на тормоза и насилието

Учебна 2022/2023 година

/актуализиран/

**Изготвен от Координационен съвет за планиране,
проследяване и координиране на усилията за справяне
с агресията и тормоза в училище в състав:**

- ❖ **Татяна Иванова – зам. директор – председател**
- ❖ **Георги Митов – старши учител – прогимназиален етап**
- ❖ **Борка Петрова – старши учител – начален етап**
- ❖ **Десислава Евтимова – ресурсен учител**
- ❖ **Цветелина Ходжа – родител, председател на Обществения съвет**
- ❖ **Яница Божидарова – ученик от 7 клас,**

СЪДЪРЖАНИЕ

I.	Дефиниции	3
II.	Цели на стратегията и приоритети за развитие	4
III.	Задължения на всеки учител	7
IV.	Мерки за намаляване на риска от училищен тормоз между учениците	7
V.	Училищна система за насочване към други служби	10

I. ДЕФИНИЦИИ

1. Тормозът /bullying/ е форма на насилие, която се определя като *сбор от съзнателни негативни постъпки, които са дълготрайни, насочени към един и същ ученик от страна на един ученик или група*. Насилието между деца в училище обхваща широк спектър от прояви. То е явление със сериозни размери и оставя дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението както на децата, които търпят насилие, така и на онези, които го извършват.

Ключови в разбирането за тормоза са следните характеристики на това поведение:

- Злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете;
- Извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира от социалния живот;
- Повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на агресия.

Проявите на тормоз най-общо могат да бъдат разделени на следните основни групи:

- **Физически тормоз** - блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;
- **Вербален тормоз** - подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди;
- **Психичен тормоз** - подмятане, подиграване, закачане, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на имущество, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене;
- **Социален тормоз** - избягване, игнориране, изключване от дейността, одумване и разпространение на злобни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз, изолиране.

Тормозът може да бъде реален или **виртуален**. Бурното развитие на електронните комуникации през последните години доведе до нарастване на проявите на насилие, които се извършват чрез интернет или мобилен телефон. Тук спада разпространяването на:

- обидни, заплашителни и подигравателни текстови съобщения по мобилен телефон, електронна поща, Skype или Facebook;
- разпространяване на материали, които уронват достойнството на детето или го унижават;
- снимането на детето с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видео в интернет или други канали без негово съгласие, на слухове, клюки и заплахи в социалните мрежи, крадене на самоличност и др.

2. Основни фактори, свързани с проявата на агресия, тормоз и насилие са:

- нисък жизнен стандарт;
- деформация на ценности, съпроводена с ценностни модели, които толерират агресия и насилие по медии, интернет, компютърни игри, филми
- занижен социален и институционален контрол;
- недостатъчно добре развита система за психологична помощ;
- неспазване на Наредба 1 на общините за обществения ред и сигурност, ограничения за продажба на алкохол и цигари на деца;
- слаб родителски контрол и пропуски при възпитанието на децата в семейството;
- участие в групи и ситуации с повишен криминогенен риск, агресивни модели на общуване и силово решаване на конфликти
- употреба на цигари, наркотици и енергийни напитки

II. ЦЕЛИ НА СТРАТЕГИЯТА

1 Цели на стратегията и приоритети за развитие

1.1 Основна цел: Превенция на агресивното поведение при ученици от 6 – 14 г., учители и родители в училище и извън него, изграждане на човешки ресурси, подобряване на материално-техническата база в училище за въвеждане и използване на нетрадиционни методи и похвати за ограничаване на агресивните прояви – в т.ч. тренинги, ролеви игри, извънкласни дейности по интереси, както на учителите, така и на учениците.

1.2. Предотвратяване и ограничаване на проявите на тормоз и насилие, свързани с девиантното поведение на подрастващите, недостатъчно развит самоконтрол, липсата на умения за реагиране в рискови ситуации и преодоляване на конфликти.

III. ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ

1) Осигуряване на обществена подкрепа в превенцията на агресивното поведение при подрастващите – в рамките на този приоритет са залегнати цели, насочени към подобряване на действащи нормативни документи – на местно и национално ниво, които кореспондират с конкретни мерки и дейности за подобряване на дисциплината в училище и извън него, както и работа по превенция на агресивни прояви сред подрастващите.

2) Подобряване на диалога помежду ученици, учители и родители и обединяване на усилията им в превенцията на агресивното поведение в училище и извън него - Този приоритет обединява цели, мерки и дейности, които ще способстват за повишаване на доверието на подрастващите към учителите и родителите, изграждане на отношения на партньорство и взаимопомощ, и най-вече на взаимна нетърпимост към прояви на агресивно поведение, както от страна на учениците, така и от страна на родителите и учителите им;

2.1.3 Специфични цели:

Приоритет 1:

Осигуряване на обществена подкрепа в превенцията на агресивното поведение при подрастващите

1) Повишаване на ефективността на прилаганите санкциониращи мерки на местно ниво при прояви на агресивно поведение, както спрямо учениците, така и спрямо учители и родители;

Това са мерки, засягащи търговци на магазини и собственици на заведения, които продават алкохол на малолетни в нарушение на разпоредбите на наредбата. Акцентира се на завишаването на санкциите(глобите) за търговците – нарушители от една страна. От друга страна, засилване на контрола по изпълнение на разпоредбите в наредбата, които са насочени и към родители на децата, нарушаващи системно дисциплината и обществения ред. Към момента няма глобени родители, въпреки, че наредбата го изисква.

Целта предполага и дейности, насочени към подобряване на действащите правилници за реда и дисциплината в училища и осигуряване на равнопоставено участие на деца, родители и учители при определяне на правилата и контрола по тяхното изпълнение. Повишаване на ролята на ученическите съвети при вземането на решения за налагане на санкции, както за провинили се ученици, така и за учители.

2) Промяна в действащи нормативни документи в сферата на образованието на национално ниво.

Изпълнението на тази цел кореспондира пряко с водените в момента дискусии за промяна в Закона за училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка. Изпълнението предполага предложения за промени в учебните програми, с оглед въвеждането на часове, осигуряващи прилагането на нестандартни методи и придобиване на знания и практически умения у подрастващите за превенция на агресивното поведение на своите съученици, учители и родители.

Приоритет 2:

Подобряване на диалога между ученици, учители и родители и обединяване на усилията им в превенцията на агресивното поведение в училище и извън него

1) Изграждане на капацитет за превенция на агресивното поведение по отношение на наличния човешки ресурс:

Тази цел, предполага повишаване на квалификацията, знанията и уменията на учители, ученици и родители за справяне в ситуации на конфликт, породени от агресивно поведение в училище и извън него. Акцентира се преди всичко на дейности по организиране и провеждане на обучения, тренинги, ролеви игри и прилагането на нестандартни похвати и форми на обучение, чрез емпатия и съпреживяване. Организирането на съвместни пътувания с участието на родители, ученици и учители, което ще подобри диалога и ще обедини усилията на всички заинтересовани страни в превенцията на агресията.

2) Подобряване и осъвременяване на материално-техническата база в училище:

Целта предполага създаване на възможности за ползване на фондове с оглед набавяне на финансов ресурс и закупуване на съвременни технически пособия за интерактивно обучение, отговарящо на очакванията и интересите на учениците. Това ще повиши интереса на децата към учебно-възпитателният процес, ще повиши личната им отговорност и ще осигури равнопоставено участие с това на учителите при разработване и представяне на учебния материал. Посредством осъвременената база ще бъде осигурен необходимият технически ресурс за провеждане на обучения, ролеви игри, тренинги за превенция на агресивното поведение.

Изследвания и видове програми

Всички изследователи подчертават, че и насилниците, и тормозените са изложени на риск. Насилието в училище е явление със сериозни размери и оставя дълготрайни последици върху психическото здраве и поведението както на децата, които търпят насилие, така и на онези, които го извършват. Поради това в много страни по света са разработени различни програми за превенция, чиято цел е не само да се намалят честотата и силата на насилието, но и да се установят размерите на това явление. Програмите имат редица сходни черти:

- повишаване чувствителността към проявите на насилие и тормоз
- обучения на учителите за причините и ефектите от насилието и тормоза;
- включване на общността – родители, местна власт, медии и пр.;
- засилване на присъствието на възрастни на местата, където най-често се извършва тормоз;
- стимулиране на учениците да търсят помощ, когато са тормозени;
- предварително установен план за действие в случай на насилие.

Разликите са предимно в начина на реагиране при тормоз. Някои програми предвиждат създаване на правила и санкции, когато правилата не се спазват. Други

се базират на подходи, основани на принципите на „учене от последиците”, или т.н. подход без обвиняване (въведен от Рудолф Драйкус). Изследванията на най-изтъкнатите психолози в борбата с насилието между деца Кен Ригби и Дан Олвеус показват, че:

- добре планирана интервенция намалява случаите на насилие в училище (средно с 15%);
- регулярното, анонимно допитване за случаи на тормоз в училище е добра обратна връзка за ефективността на програмата;
- най-добрият подход е децата сами да разработят свои правила за поведение;
- ефектът е по-голям, ако програмата се провежда организирано и методично в цялото училище, и то в продължение на години;
- най-висока е ефективността на програмата сред децата в основното училище;
- без планирана и системна интервенция има вероятност не просто нещата да не се случат, но и положението да се влоши;
- при програми, които се основават на принципите на „учене от последиците”, има по-добър ефект, отколкото ако се използват наказания.

ДРУГИ

Важно е да знаем, че в ситуация на тормоз няма „невинни”. Всеки приема една от следните шест роли, с всички последици от това:

- мъчител (агресор) – инициатор и изпълнител, който кани другите да се присъединят, лидер, който измисля нови начини за издевателство;
- помощник на мъчителя – помага с цел да получи одобрението на мъчителя, присъединява се към тормоза, когато вече е започнал;
- подкрепящ мъчителя – винаги присъства, дори да не се намесва активно; присмива се на жертвата, окуражава мъчителя, приканва другите да се забавляват;
- защитник на жертвата – опитва се да каже на другите да спрат, вика за помощ, защитава или насърчава жертвата;
- страничен наблюдател – стои настрана, преструва се, че не забелязва, не взема страна и не прави нищо;
- жертвата – обект на тормоза.

Измерването на тези роли с т.нар. „скала за ролево участие”, направено в изследването на проф. Пламен Калчев, показва, че в ситуации на тормоз децата у нас най-често участват по следния начин:

мъчители – 8,2%;
помощници – 6,8%;
подкрепящи – 19,5%;
защитници – 17,3%;
странични наблюдатели – 23,7%;
жертви – 11,7%;
неопределени – 12,7%.

IV. Задължение на всеки учител

ДА СЕ НАМЕСИ, ЗА ДА ПРЕКРАТИ СИТУАЦИЯТА НА ТОРМОЗ, НА КОЯТО Е СТАНАЛ СВИДЕТЕЛ !!!

V. Мерки за намаляване на риска от училищен тормоз между учениците

1. На всички нива защита и отстояване на човешките права и проява на междукултурна толерантност.
2. Запознаване на учители, родители и ученици с настоящата „Програма за намаляване проявите на тормоз и агресия сред учениците за учебната 2022/2023 г.” в Първо ОУ „Васил Левски” – гр. Костинброд.
3. Провеждане на колективни и индивидуални срещи с цел информиране от класните ръководители „Какво е насилие и тормоз и как да го разпознаваме?” .
  - сред родители на родителски срещи и в приемното време на класния ръководител
  - сред ученици в час на класа и в приемното време на класния ръководител
4. Извършване оценка на тормоза в началото и в края на учебната година.
5. Включване в обучения за повишаване на квалификацията на педагогическите специалисти в областта на справяне с училищния тормоз, съгласно План за квалификационна дейност за следващите две учебни години.
6. Включване в извънкласни мероприятия - Лятна академия за децата в училище“, „ Истината за наркотиците и наргилетата“ и т.н.

Начини за противодействие на училищния тормоз между учениците

1. Създаване на Координационен съвет за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне на тормоза и агресията между деца и ученици в училище.

За учебна 2022/2023 година състав:

- ❖ Татяна Иванова – зам. директор – председател
- ❖ Георги Митов – старши учител – прогимназиален етап
- ❖ Борка Петрова – старши учител – начален етап
- ❖ Десислава Евтимова – ресурсен учител
- ❖ Цветелина Ходжа – родител, председател на Обществения съвет
- ❖ Яница Божидарова – ученик от 7 клас,

2. Дейности на ниво класна стая/паралелка:

Съгласно План за Час на класа

Целта е да се създаде пространство, в което да се говори открито за тормоза и се работи за формирането у децата на нагласи и социални умения, недопускащи насилие като емпатия, толерантност и уважения към различията, решаване на конфликти и др.

3. Дейности на ниво училище:

Съгласно Годишния учебен план на Първо основно училище „Васил Левски” - Договаряне на единен механизъм, който в Координационния съвет да има и включително разписани ясни отговорности, за реагиране при всяка проява на тормоз и насилие.

Осигуряване на реални партньорства с външни на училището служби, организации и специалисти, имащи отношение към образователните институции.

4. Дейности с родителско участие:

Участие в училищни инициативи и мероприятия.

Процедури и алгоритъм при установен тормоз между учениците.

Ниво на тормоз	Отговор на училището	Отговорни лица
Ниско нарушаване на правилата	Прекратяване – изтъкване на нарушеното правило – налагане на съответната последица	Учител, дежурен учител, класен ръководител
Повтаряне на едни и същи нарушения на правилата	Протокол за тормоз – възстановяване на щетата, преценява се дали е необходимо да се разговаря с родителите	Класен ръководител
Сериозно – злоупотреба със сила, както и при екстремни ситуации, в които съществува опасност за живота и здравето, телесния интегритет, както на детето-жертва, така и на детето-извършител.	Насочване към МКБППМН и полицията, ОЗД по силата на координационния механизъм; Протокол за тормоз – среща с родителите – възстановяване на щетата – включване на учениците в допълнителни програми	Координационен съвет

Действия при разрешаване на установен училищен тормоз между учениците.

Важно е да се разграничат случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между децата. *За целта е необходимо да се наблюдава поведението на децата, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват.* По-голяма част от ситуациите на тормоз следва да бъдат овладени от учителите, а някои от самите деца. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест.

Първа стъпка: Прекратяване на ситуация на тормоз:

Задължение на всеки учител е да се намеси, за да прекрати ситуация на тормоз, на която е станал свидетел.

- В случай на физически тормоз децата трябва да бъдат разделени и да се прекрати физическият контакт между тях незабавно.
- Не трябва веднага да се разпитва за случилото се, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията. Това може да се случи на по-късен етап. Важното е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение. В този момент не е добре да се разпитва за

подробности и детето, което е потърпевшо, особено в присъствието на насилника и други деца, защото това може да урони неговото достойнство;

- Честа спонтанната реакция на възрастните е заставането на страната на „жертвата” и наказване на „насилника”. Ключово при интервенцията на възрастните е приемането на разбирането, че детето, обект на тормоз, не се нуждае от състрадание, а детето, извършител на тормоз, не се нуждае от наказание, особено което го унижава, а от състрадание, за да може то да развие това чувство към другите. Защото липсата на състрадателност е една от основните причини, поради която се упражнява тормоз.

Втора стъпка: Реакции спрямо детето, което е упражнило тормоз:

- Когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи подходът за възстановяване на щетата ***Когато се прилага подходът за възстановяване на щетата е необходимо задължително да се уведоми класният ръководител;***
- Той се прилага от класния ръководител или ръководството на училището. Важно е учителят със спокоен и умерен тон, както и с държанието си, да покаже ясно, че проблемът е в начина на поведение, а не в личността на самия ученик, и че се действа с оглед отново да се възстановят ценностите, към които цялото училище се придържа, а не за да бъде наказан...Ключов момент във възстановяването на щетата е, че класният ръководител разговаря с ученика, а ученикът сам избира и решава как ще поправи грешката си, с което отново ще се възстанови нарушената ценност. С това негово решение трябва да се съгласи и ученикът, който е бил потърпевш от тормоза. Като първа стъпка класният ръководител изслушва детето. Не е желателно детето да се изслушва съвместно с потърпевщото дете. След изясняване на ситуацията и постигане на договорка, класният ръководител за определен период от време може да проследява поведението на децата и да дава обратна връзка.

Трета стъпка: Реакции спрямо дете, което е обект на тормоз

Работата с деца, които са обект на тормоз, трябва да бъде насочена към формиране у тях на умения за справяне с подобно поведение.

- Важно е класният ръководител да поговори с детето, по възможност още същия ден, за да разбере какво точно се е случило. Ако е необходимо отделни факти могат допълнително и дискретно да бъдат проучени;
- Погрешно е открито и публично пред другите деца да се оказва подкрепа на потърпевщото дете, защото това допълнително ще урони достойнството на детето пред неговите връстниците;
- При този първи разговор е важно да се предложи на детето подкрепа, като се остави то само да определи какво точно ще му помогне да се почувства сигурно;

- Подчертава се поверителността на разговора, като се спомене кои ще бъдат уведомени за случилото се;
- Никога не трябва да се предлага среща между дете, жертва на насилие и неговия мъчител с цел да се помирят и да се разберат. Такива срещи могат да доведат до неблагоприятни последици;
- Класният ръководител наблюдава детето в следващите дни, за да се увери как се чувства и при необходимост отново разговаря с него.

Четвърта стъпка: Реакции, спрямо наблюдателите:

- Класният ръководител изтъква тези, които са се намесили в защита ценностите на училището. На останалите се споделя очакването да направят същото, ако се случи в бъдеще;
- Убеждение за отговори на насилието с думи, търсене на помощ към Комисията и съобщаване за случая;
- Класният ръководител насърчава учениците за грижа спрямо тормозеното дете.

VI. Училищна система за насочване към други служби

Регистриране на ситуации на тормоз

- Попълване на информационни карти от свидетелите на случаи на тормоз и насилие между учениците
- Книгата, в която се отразяват ситуациите по време на дежурството през деня е и своеобразен регистър на училището за регистриране на случаи на тормоз между учениците.
- Всяка ситуация на тормоз се регистрира и описва от учителя, който я е наблюдавал с докладна до директора, който информира Координационния съвет с цел да се изясни и проследи развитието на случая във времето и да се планира подходяща интервенция.
- Регистърът съдържа следните реквизити: „дата“, „участници“, „клас“, „предприети мерки“, „подпис“.
Този регистър се ръководи от председателя на Координационния състав, като протоколите се вписват в Книга за регистриране на случаите на агресия и тормоз от Десислава Евтимова – член на координационния състав, след което се съхранява в документацията на училището.
- Класните ръководители предприемат съответни мерки като взаимодействат с родителите на ученика, с учители и ръководството на училището.
- В случаите, при които поведението на детето се отличава с изразени агресивни прояви, снижен контрол върху гнева, склонност да разрешава конфликтни ситуации с насилие Координационния съвет предлага на Директора да бъде потърсено съдействие от страна на отдел „Закрила на детето» и отдела за прояви на непълнолетни към РУ на МВР в гр. Костинброд, социалните служби, както и всички останали участници в мултидисциплинарния екип по силата на координационния механизъм

Включване на родителите

1. Във всички случаи е необходимо родителите да бъдат уведомени за случилото се, както и за предприетите от училището действия за разрешаване на ситуацията;
2. В разговора е важно да се акцентира върху необходимостта родителите да не критикуват другото дете, а да се опитат да погледнат на ситуацията през погледа на другата страна;
3. Родителите трябва да бъдат запознати, че критиките, обидите и negliжирането на другото дете от тяхна страна само ще задълбочат конфликта;
4. От разговора могат да бъдат изведени конкретни договорки, кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат.
5. Сътрудничеството с родителите и останалите институции, включени чрез механизма за обхват, допринасят за привличане в училището на учениците, оставени без надзор, склонни към упражняване на тормоз и агресия, както за и социализацията им и преодоляване на конфликти в общуването им с други деца.

ИЗГОТВИЛ: Координационен съвет

за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с тормоза сред учениците в училище

- ❖ **Татяна Иванова – зам. директор – председател**
- ❖ **Георги Митов – старши учител – прогимназиален етап**
- ❖ **Борка Петрова – старши учител – начален етап**
- ❖ **Десислава Евтимова – ресурсен учител**
- ❖ **Цветелина Ходжа – родител, председател на Обществения съвет**
- ❖ **Яница Божидарова – ученик от 7 клас**